

Als er een schip strandt voor de kust van Zuid-Afrika,
verandert het leven van Sophie voorgoed.

SOPHIA FOURIE

De lantaarnzwaaijer

MOZAÏEK | HISTORISCHE ROMAN

Sophia Fourie

De lantaarnzwaaijer

Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

25 augustus 1892

‘Sophie! Sophie! Wakker worden!’

Sophies bed was warm en behaaglijk en ze kroop nog wat dieper onder de dekens. Ergens in het schemergebied tussen slapen en waken hoorde ze de wind tekeergaan in de melkhoutbomen. De regen kletterde op de stenen veranda voor het huis neer en in de verte dreunde het onweer. Ze voelde hoe haar voeten de aarde loslieten. Ze vloog weer. Licht als een veertje dwarrelde ze steeds hoger, over het erf van de boerderij, over de Prampiesbergen naar het binnenland. Via de blinkende streep van de Uylenkraalsrivier zweefde ze over het hoge duin naar het strand van Holbaai. De zeewind streek over haar haar, het ijsskoude zeewater spatte in haar gezicht...

‘Wel allemachtig, meid, word wakker!’

Geschrokken schoot Sophie overeind. Haar vaders donkere schaduw viel over haar bed.

‘Pa...? Wat is er aan de hand?’

Met de mouw van haar nachthemd droogde ze haar gezicht af en tastte naar de blaker naast haar bed.

‘Je lijkt wel doof. Alleen met een plens water ben je

wakker te krijgen. Vooruit, kleed je aan en laat die kaars uit. Er is iets mis. Je moet komen helpen.’ Haar vader klonk kortaf en gebiedend, zoals altijd.

‘Wat is er dan? Is mama weer ziek?’

Haar vader stond al bij de kamerdeur. ‘Kom naar de buitenkamer. Zachtjes en zonder licht. Je moeder slaapt.’

Hij sprak in bevelen, kort en krachtig. Het was de enige vorm van communicatie tussen haar en haar vader.

Ze kleepte zich haastig aan. Op de tast greep ze naar haar zwarte mantel die achter de kamerdeur hing, maar ze kon hem in het donker niet vinden. Waarom zocht ze er ook nog naar? Ze zou het kledingstuk toch nooit meer dragen. Niet met het doel dat hij voor ogen had. Dát ultimatum had ze haar vader al gesteld.

Het was ijskoud in de kamer. Ze tastte langs de bedrand naar haar sjaal, sloeg die om haar smalle schouders en bewoog stilletjes door de voorkamer naar de veranda. Ze duwde de zware houten voordeur open en glipte naar buiten. De deur viel geluidloos in het slot. Haar vader had zijn nachtelijke escapades goed voorbereid. Op Haggelkraal was er geen deur die over de grond schuurde en geen scharnier dat kraakte.

Buiten huilde de wind door de melkhoutbomen en beukte tegen de muren van het huis. Het stortregende. Ze trok de wollen sjaal strak om zich heen en bewoog dicht langs de muur naar de buitenkamer aan het einde van de lange open veranda. De deur van de buitenkamer stond open en het licht dat naar buiten viel, was het enige baken in de stikdonkere nacht.

Aarzelend bleef ze in de deuropening staan. Op het nachtkastje brandde een lantaarn. Haar vader boog zich over iemand op het bed en wenkte haar. In de hoek van de kamer zat Jakob bibberend tegen de muur gehurkt, met zijn bruine, verkleumde handen stijf op elkaar.

Voorzichtig kwam ze dichterbij. Ze keek vragend naar haar vader en toen naar Jakob. 'Wat is hier aan de hand? Is dit weer...?'

'Het hoe en wat gaat je niets aan,' viel haar vader haar in de rede. 'Die man is gewond. Maak zijn wonden schoon en verzorg hem.'

De man op het bed was lijkbleek. Zijn ogen waren gesloten. Er liep een diepe wond over zijn voorhoofd, waar bloed uit sijpelde. Ze bukte zich en hield haar oor tegen zijn borst. Zijn adem kwam met horten en stoten.

'Jakob, maak het vuur in de keuken aan en roep Ma Siena. Die natte kleren moeten uit. Pa, haal de verbanddoos. Die wond aan zijn hoofd moet verbonden worden.' Sophie keek niet op terwijl ze de mannen vertelde wat ze moesten doen.

Ze knoopte het jasje van de man open en tastte voorzichtig maar doelgericht zijn borstkas af.

'Je kunt die man niet zo schaamteloos zijn kleren uittrekken.' Ze hoorde de verontwaardiging in haar vaders stem.

'Wilt u dat ik die man help of moet ik maar liever weggaan omdat ik misschien een mannenlichaam te zien krijg?' Ze probeerde kalm en beheerst te praten. Straks gaf haar vader haar nog een draai om haar oren. Dit was niet de tijd voor zijn beruchte woede-uitbarstingen.

'Geen grote mond, meisje. Je bent minderjarig en je

woont onder mijn dak. Zolang Siena er niet is, kleed je die man niet uit. Ik haal de verbanddoos.'

Ja pa, dacht Sophie, en bedenk maar vast wat voor verhaal u vannacht weer bij ma gaat ophangen. Morgen zou haar moeder weer de hele dag vanwege duizeligheid of een andere kwaal in bed blijven liggen. Haar ziekte gebruikte ze als verweer tegen Jakobus' nachtelijke uitstapjes. Haar moeder sloot haar ogen voor wat er op Hangelkraal gebeurde terwijl zij, Ma Siena en Jakob zich een slag in de rondte werkten om het huishouden en het boerenerf te bestieren. En ervoor te zorgen dat iedereen zijn mond hield, dacht ze er bitter achteraan.

'Nontjie, wat is er vannacht nou weer op dit erf aan de hand?' Siena's grote lichaam vulde de deuropening. Ze was nog bezig om haar schort voor te binden.

'Ik weet net zo veel als jij, Ma Siena, behalve dat er hier een bewusteloze man op bed ligt, die amper nog een ademteug in zijn lichaam heeft. Pa heeft hem meegenomen. Jakob heeft nog niets kunnen zeggen. Pa was er de hele tijd bij. Kom, help me.' Ze rolde de man voorzichtig op zijn zij zodat ze het beddengoed af konden halen. Alles was doorweekt van water en bloed.

'Schiet op hier, Siena, zodat je in de keuken koffie voor me kunt komen zetten.' Haar vader zette de verbanddoos hardhandig op de vloer neer en draaide zich om zonder de zieke nog een blik waardig te keuren.

'Ma Siena, ik denk dat je warm water voor ons moet gaan halen in de keuken zodat we hem kunnen afsponzen en de wonden schoon kunnen maken. Ik heb Jakob al gevraagd om het vuur aan te maken. Leg maar een paar groene houtstompen in de oven zodat we die later

om zijn lichaam heen kunnen leggen. Die man is verkleumd en ik denk dat hij al veel bloed heeft verloren. Als we willen dat hij het redt, hebben we geen tijd te verliezen.'

'Doe ik, Nontjie.' Siena verdween in de donkere opening van de deur.

Sophie knoopte de jas en het overhemd van de bewusteloze man voorzichtig open, stroopte de natte kledingstukken af en liet ze naast het bed neervallen. Ze sjoerde zijn hemd uit de riem om zijn middel en schoof het omhoog.

Zijn gespierde borstkas lag nu bloot. Ze keek naar het kroeshaar dat als oud koper glom in het lamplicht. Aarzelend raakte ze een van de krullen aan, die zachter aanvoelde dan ze had gedacht. Ze begroef haar vingers dieper in het haar en liet haar hand langs zijn ribbenkast omhoog glijden, tot in het kuiltje van zijn hals.

'Wat krijgen we nou, Nontjie! Is het nou echt nodig om zo ongeneemd aan die man te zitten?' Siena zette de kom warm water met een klap op het marmeren blad van de wastafel neer.

Sophie trok haar hand schielijk terug en voelde een warme gloed langs haar nek omhoogkruipen. 'Doe niet zo gek, Ma Siena. Jij denkt precies hetzelfde als pa. Ik voel alleen maar of hij geen gebroken ribben heeft.' Ze wendde zich blozend af, drenkte een waslap uit de stapel schoon linnen in de kom warm water en begon zijn borstkas te wassen.

'Ik denk niet dat we daarmee moeten beginnen, Nontjie. Die man ligt onder onze handen dood te bloeden en jij probeert nog een paar ribben te breken ook. Kijk, hier

beneden sijpelt er bloed uit zijn been en die hoofdwond ziet er ernstig uit.’ Siena maakte voorzichtig een scheiding in zijn haar en legde een gapende hoofdwond bloot.

Sophie riep zichzelf tot de orde en begon de plek schoon te maken. ‘Ma Siena, het is een diepe wond en zodra zijn shocktoestand vermindert, gaat hij nog erger bloeden. Ik denk niet dat jij en ik deze man kunnen redden. Zeg tegen Jakob dat hij tante Sefietjie van Duyenfontein moet gaan halen. Zij weet hier meer van dan wij.’

Siena was bezig om de broekspijpen open te knippen. Zelfs bij het doffe lamplicht kon Sophie al zien dat het been gebroken was.

‘Die oude roddeltante zet geen voet hier op Hagelkraal,’ beval haar vader onverwachts vanuit de deuropening. ‘Ik zal Jakob sturen om te helpen. Verbind de wonden van die man en schiet op. Wat staan jullie hier als twee broedse kippen te kakelen?’

Met al zijn nachtelijke streken was hij gewend om rond te sluipen, dacht Sophie schamper. Hoe konden zij en Siena met hun beperkte kennis deze zwaargewonde man er ooit weer bovenop krijgen? Tante Sefietjie had haar van kindsbeen af ingewijd in het gebruik van de kruiden en struiken van het Strandveld. Maar om deze man te redden was haar kennis van geneeskrachtige planten niet toereikend. Alleen tante Sefietjie zelf zou het, met haar jarenlange ervaring, misschien lukken.

‘Siena, laat Jakob je helpen om die man uit te kleden en bedek wat bedekt moet worden,’ bemoeide haar vader zich er weer mee. ‘Sophie, opzij. Het is totaal onfat-

soenlijk voor een jong meisje om zo naar een mannen-lichaam te staren. En het lijkt wel alsof je er genoeg in scheidt. Ik stuur Jakob om je te helpen.'

'Wilt u dat ik help, pa, of niet?' Sophie keerde zich om en ging fier en uitdagend voor haar vader staan. 'Of moet ik mijn paard zadelen en de veldkornet* erbij roepen?' Haar vraag bleef dreigend in de kamer hangen. 'Dan kan hij meteen een kijkje nemen bij die nieuwe lading die in het wagenhuis achter slot en grendel ligt, want ik weet zeker dat die man op dat bed daar opnieuw het gevolg is van uw onheilswerk. Hij is uitgespuugd door de zee...'

'Nontjie, Nontjie. Rustig nou. Eer je vader en je moeder, zegt het Woord.' Siena drukte haar dikke lichaam tussen dat van Sophie en haar vader in.

Haar vader balde zijn handen tot vuisten. Hij zag eruit alsof hij Sophie ieder moment te lijf kon gaan.

'Jakobus, ga Jakob roepen. Ik zal die man zo fatsoenlijk mogelijk uit zijn natte kleren zien te krijgen, maar Nontjie moet helpen. Zij weet meer van dit soort dingen dan ik. Sefietjie heeft het haar mooi geleerd en je weet dat het kind genezende handen heeft. Sefietjie heeft het zelf gezegd,' paaide Siena.

'Jij krijgt er nog een keer van langs, jongedame.' Met dat dreigement maakte haar vader rechtsomkeert en liep de kamer uit.

'Het spijt me, Ma Siena, maar pa zoekt problemen en we zijn hier op de boerderij allemaal op van de zenuwen. Als het stormt, is het nog erger. Dan hoor ik hem nacht in, nacht uit op het erf. Eerst zadelt hij zijn paard op en

* Achter in deze roman is een woordenlijst opgenomen, evenals de vertaling van Engelse liederen en citaten.

later de wagen met de ossen. En Jakob moet er midden in de nacht, in de ijzige kou, met hem mee op uit. Moet je hem vanavond nou weer eens zien. De man is helemaal doorweekt en verkleumd. Hij is ook de jongste niet meer...'

'Laat nou maar. Daar heb jij niets mee te maken. Wat hij ook in zijn schild voert, hij is en blijft je vader. Kom. We staan hier maar te ruziën terwijl die man onder onze handen ligt dood te gaan. Waar blijft Jakob?'

'Hier ben ik, mijn vrouw. Jakobus zegt dat ik moet komen helpen. Leeft die arme man nog?' Hij bewoog behoedzaam naar het bed.

'Ja, maar de vraag is hoe lang nog. Kom, help me om zijn natte kleren uit te krijgen. Sophie, kijk jij zolang naar zijn hoofd, terwijl Jakob en ik zijn broek en zijn onderkleden uittrekken. En keer ons de rug toe. Je hebt gehoord wat je vader heeft gezegd.'

De andere kant op kijken. Dat deed ze al zo lang ze zich kon herinneren, dacht Sophie terwijl ze zich weer op de wond concentreerde. Haar voorraad kruiden was bijna op. Jakob zou morgen door de kloof naar Avoca moeten lopen. Daar groeide nog *agdaegeneesbos*. Intussen zou ze maar gedroogde aloë gebruiken. Ach, tante Sefietjie zou nu precies weten wat haar te doen stond.

Ze knipte de vastgekoekte haren weg en staarde met afgrijzen naar de verschrikkelijke wond. Open tot op het bot. 'Ma Siena, hol gauw naar de keuken en breng me een kom water met veel zout. Ik moet dit grondig schoonmaken. En neem mijn naaimandje mee. Die wond moet gehecht worden voor die man bijkomt, dus schiet op!'

‘Doe ik, Nontjie, maar hier beneden ziet het er ook niet goed uit. Zijn been is gebroken en er zitten splinters in de open wond.’

Sophies moed zakte haar in de schoenen. Ze wist hoe ze moest spalpen, maar ze had nog nooit met zo’n open wond gewerkt. Dieren op de boerderij helpen was één ding, maar dit was een mens. De keren dat ze een paard of een koe niet had kunnen redden, had haar vader het dier afgemaakt. Zou hij in staat zijn om ook aan het leven van deze man een einde te maken? Onmiddellijk schaamde ze zich voor haar eigen gedachten. Haar vader had zich nog nooit openlijk aan moord schuldig gemaakt. Maar kwam wat hij deed in feite niet op hetzelfde neer?

Ze werkten door tot in de kleine uurtjes. Ze had de hoofdwond netjes gehecht en er een stevig drukverband omheen gelegd. Het been was een ander verhaal. Ze had het zo voorzichtig mogelijk schoongemaakt, de wond onder een dikke laag maagdenpalmbaadjes bedekt die Jakob bij het licht van een lantaarn in de tuin was gaan plukken. Dat zou de ergste bloeding stelpen. Daarna had ze het been lichtjes gespalkt met de plankjes die tante Sefietjie haar ooit met dat doel had gegeven. ‘Kindje, dit is iets wat elke huisapotheek moet hebben,’ waren haar woorden geweest. ‘Wie zijn arm of been breekt, kan niet op zoek gaan naar een geschikt stel planken.’ Vannacht was ze er blij mee. Morgen zou ze de wond opnieuw schoonmaken en er *genesbossie* op leggen. Als die man dan nog leefde tenminste, want de hele tijd dat ze hem verzorgd hadden, had hij geen geluid gemaakt. Ze vermoedde dat dat door de hoofdwond kwam.

‘Dank je, Ma Siena. Maak maar wat koffie voor jou en Jakob in de keuken. Jullie moeten er nog maar even in-duiken voor het licht wordt. Ik blijf hier bij hem waken. Als hij bijkomt, zal hij wel veel pijn hebben en ik wil niet dat hij onnodig ligt te woelen.’

‘Nontjie, je bent doodmoe en je ziet wit. Ga jij maar liggen. Jakob en ik lossen het hier wel op.’

Arme Ma Siena. Sinds Sophies geboorte had de zwarte vrouw er altijd al alles aan gedaan om het leven lichter te maken voor haar, het enige kuiken van Jakobus en Jean Lourens. Haar vader, de hardvochtige boer van Hagelkraal, was getrouwd met Jean Carse, de enige dochter van John Carse van Leliefontein, die Siena ook had helpen grootbrengen. Voor Sophies moeder waren haar vaders onbehouwenheid en de afgelegen boerderij hier achter het Grote Duin bij de zee eenvoudig te veel. Zodra zij, Sophie, geboren was, had haar moeder de baby in Siena’s armen gelegd en haar duidelijk gemaakt dat het haar aan de kracht ontbrak om het kleintje op te voeden. Haar vader bemoeide zich niet met dit besluit. Hij had een zoon gewild. De zwarte vrouw was Sophies tweede moeder geworden en daarom noemde ze haar tot op de dag van vandaag nog altijd Ma Siena.

Siena beschouwde Sophie als een van haar eigen kinderen en toen ze in de keuken van Hagelkraal haar eerste wiebelige stapjes had gezet, had Siena tegen Jakob gezegd dat dit bloemetje zo mooi was als een poppie, een klaproos. ‘Onze Popperlontjies,’ had Jakob beaamd en die naam hadden ze er altijd in gehouden. Later had het tweetal het verkort tot Nontjie.

Het was nu bijna negentien jaar later en het bloemetje

van destijds was een jonge vrouw geworden, met donker haar dat scherp afstak tegen haar bijna doorschijnende witte huid waarop zich twee volmaakt gitzwarte wenkbrauwen aftekenden.

‘Nee, Ma Siena, het gaat best. Ga nou maar. Jij en Jakob moeten gaan rusten. Jullie hebben vannacht hard gewerkt. Vooruit, loop nou niet te dralen. Het is al bijna licht. Morgen kunnen we uitpluizen wat er vannacht is gebeurd. Nacht, Ma Siena, nacht, Jakob.’

Sophie duwde ze met ferme hand de deur uit. De twee oude mensen groetten met tegenzin, maar dankbaar. Het was een lange nacht geweest.

Sophie boog zich over de patiënt. Hij was nog steeds bewusteloos. Gelukkig maar, dacht ze. In ieder geval merkte hij nu niets. Want er lagen hem nog een paar pijnlijke weken van herstel te wachten. Als hij ooit weer zijn ogen opendeed, tenminste. Sophie wist dat het gewonde lichaam dat nu zo krijtwit tussen het schone beddengoed lag nog een lange weg te gaan had naar genezing. Ze tilde de dekens op en keerde de warme, in linnen gewikkelde houtstompen met zorg om. ‘Zorg voor net genoeg hitte om zijn lichaamstemperatuur constant te houden en ga heel voorzichtig te werk, zodat de patiënt niet verbrandt,’ herinnerde ze zich tante Sefietjies instructie over wat te doen bij onderkoeling.

Ze raapte de bundel natte kleren op, schudde buiten op de veranda het meeste zand eruit en deed ze in de emmer onder de wastafel. De kleren waren zo gehavend dat ze ze net zo goed weg kon gooien. Het jasje was wel van erg goede kwaliteit. Misschien kon ze dat nog repareren. Ze keerde het binnenstebuiten en

voelde aan de stof. Er zat iets in de binnenzak.

Het was een zakje van zeildoek met documenten en een beurs met geld. Ze vouwde het voorzichtig open en liep met de documenten naar het licht van de kaars. Haar hart klopte in haar keel. De man, Robert MacFarlane uit Dunbar in Schotland, was kapitein van een schip: de Galera, een driemaster.

Haar vader was vannacht weer bezig geweest met zijn duivelse praktijken. Wie had er voor hem met de lantaarn gezwaaid? En wat was er van de andere opvarenden geworden?

Ze had de documenten nog maar net in de zak van haar rok opgeborgen en het zakje van zeildoek onder de natte kleren in de emmer gestopt, of haar vader stond alweer in de deuropening.

‘Wat doe jij hier nog?’ vroeg hij bars.

‘Ik heb warme houtstompen om zijn lijf gelegd. Iemand moet hier blijven om ze om te draaien. Siena en Jakob zijn uitgeput. Ik heb gezegd dat ze moesten gaan rusten.’ Ze verschikte het beddengoed en draaide de houtstompen om. Ze keerde zich om en keek haar vader recht in de ogen. ‘Wat is er vannacht gebeurd, pa? Hebt u soms een aandeel in de ellende van deze man en begon uw geweten u plotseling te kwellen?’

Haar vader kwam dreigend op haar af. Ze deed een pas achteruit en struikelde over de emmer. Ze steunde op het bed om haar val te stuiten. Toen de man op het bed een kreet van pijn slaakte, bleef haar vader stokstijf staan.

‘Je vraagt erom, meisje. Je bent nog niet te groot voor de ossenriem.’ Haar vader draaide zich om en liep naar

de deur. Het leek alsof hij zich opnieuw bedacht. 'Als ik jou...'

'Wat dan, pa? Wilt u me soms een pak slaag geven in het bijzijn van een stervende?'

Opnieuw klonk er gekerm vanuit het bed. Haar vaders voetstappen verdwenen op de veranda.

'Het spijt me, mijn vriend. Het ging per ongeluk, maar jouw geschreeuw heeft mij wel een afranseling bespaard.' Ze veegde troostend met een vochtige doek over zijn gezicht, maar hij had gelukkig zijn bewustzijn alweer verloren.

'Ga jij maar slapen, Robert MacFarlane uit Dunbar,' fluisterde Sophie. 'Ik kom er nog wel achter hoe jij hier bent beland. Ik heb genoeg van al die raadselen op Haggelkraal.'

Gansbaai (Zuid-Afrika), 1890. Tijdens stormachtige nachten wordt Sophie door haar vader gedwongen op een hoge rots aan de kust met een grote lantaarn te zwaaien. Op die manier worden schippers in verwarring gebracht, zodat hun schepen te pletter slaan op de gevaarlijke rotskust. Haar vader en zijn strandjutters gaan er vervolgens met de aangespoelde handelswaar vandoor.

In een confrontatie met haar vader weigert Sophie nog langer zijn bevelen te gehoorzamen. Kort daarop loopt er in een hevige storm weer een handelsschip op de rotsen. 's Ochtends wordt de gewonde kapitein Sophies huis binnengedragen.

Wie heeft ditmaal de lantaarn gezwaaid? En waarom voelt Sophie zich zo onweerstaanbaar tot deze vreemdeling aangetrokken?

Heen en weer geslingerd tussen de loyaliteit aan haar ouders, de verlangens van haar hart en de roep van haar geweten moet Sophie een allesbeslissende keuze maken.

Een prachtige mix van romantiek en historie, gebaseerd op oude Zuid-Afrikaanse legendes over de mysterieuze 'lanternswaaiers'.

Sophia Fourie woont aan de westkust van Zuid-Afrika, waar ze als gids werkt en mede-eigenaar is van het Strandveldmuseum in Franskraal nabij Gansbaai.

ISBN 978 90 239 9466 4 | NUR 342

9 789023 994664